

Posudek diplomové práce Lukáše Mathé

Prostor ve Valle-Inclánových sonátách

Lukáš Mathé napsal soustředěnou studii, v níž promýšlí teorii prostoru v literárním díle a aplikuje ji na materiál próz španělského spisovatele. Teoretický problém je pro něho stejně významný jako interpretace jednoho díla. Již v tom spočívá vyhraněnost této mimořádné diplomové práce.

Běžné pojetí diplomové práce zde přesahuje systematická reflexe teoretické literatury, včetně potřeby najít filosofická východiska pojetí prostoru (při vědomí mezí vlastní znalosti filosofie, ale také, možná méně vědomě, mezí aplikace filosofie na interpretaci literatury, která nerespektuje její literárnost).

Ve výběru teoretických prací je patrná autorova potřeba racionálního, metodického postupu, pro niž je nejvhodnějším východiskem strukturalismus a jeho pokračující linie v lotmanovské sémiologii a v tematologii. Autor využívá i podněty z jiných přístupů (Bachtin, Bachelard); je podstatné, že si je vědom různosti východisek, a zároveň přijímá inspiraci od všech pronikavých osobností.

Strukturalistické východisko určuje téměř výlučné zaměření na synchronní rozbor textu. Výhodou takového přístupu je jemné rozlišování různých rovin u kategorie prostoru (též u popisu); oceňují průběžné rozlišování prostoru v morfologii díla a prostoru v tematické rovině. Přitom si je autor neustále vědom vztahu narativní techniky a významu. Poněkud učednický působí detailní aplikace Hamonovy studie o literárním popisu na techniku Valle Inclána, i když i zde má Lukáš Mathé určitý nadhled. Jinak je celá práce formulována vyzrálé a profesionálně.

Výborné je její rozvržení: nejsou zde žádné vedlejší či odbočující pasáže, vše je soustředěno na systematický výklad, od položení ústřední otázky po rozbor jednotlivých aspektů, nejprve teoretických, posléze interpretačních. Jasný postup výkladu umocňují rekapitulace závěrů jednotlivých kapitol. Celkový závěr práce, která měla za cíl prokázat v jednom konkrétním díle obecněji platnou důležitost prostoru, vyznívá zcela přesvědčivě.

Lukáš Mathé metodologicky vyčleňuje jeden aspekt a zároveň ho příležitostně uvádí do vztahů ve výstavbě díla: má smysl pro řád i otevřenost. Interpretace tří stěžejních prostorů ve Valle-Inclánově cyklu „sonát“ – zahrady, paláce, sakrálního prostoru – uvádí pojetí místa do vztahu k postavám, k ději, k času. Jistě by bylo možné tyto vtahy více rozvinout a dospět k celkové interpretaci Valle-Inclánových próz, ale autor si svůj úkol jasně vymezil. Zvláště dynamické jsou ty interpretační pasáže, které se věnují převracení smyslu místa a jeho ambivalenci, ať je to například protagonistova profanace klášterního místa a zároveň jeho jiná sakralizace v „Sonátě letní“, nebo působení války na proměnu funkce prostorů v „Sonátě zimní“. Stejně intenzívně L. Mathé vnímá významy hrdinova „překračování hranice“. Obecně známá dekorativnost modernistického stylu se

živě konkretizuje v pasážích věnovaných zapojení italské renesanční malby do literární scenerie; výborné jsou vlastní postřehy o impresionismu Valle-Inclánova stylu.

Jako oponent nemám připomínek. Spíše bych poukázala na fakt, že jakkoli se autor z metodologických důvodů snaží omezit na synchronní rozbor díla, dotyky s diachronií přece uvádí. Zmiňuji to proto, že v budoucí odborné práci by jej mohly více zaujmout (podle mého názoru ku prospěchu interpretace). Formulace, které se dotýkají diachronního aspektu, jsou zatím méně pevné.

Například odlišnost Bachinovy kategorie chronotopu hledá L. Mathé v Bachtinově zaměření na její proměnu v dějinách (s. 3), proto jí pro své zkoumání nepovažuje za relevantní; avšak tato kategorie historické poetiky může být relevantní i pro synchronní analýzu jednoho díla určité epochy. U koncepcie chronotopu je, myslím, důležitější vzít v úvahu, že Bachtin se zabývá románem, v němž je kategorie času konstitutivní (podle Lukáče pouze román zná historický čas). V úvaze o prostoru v literatuře se v diplomové práci mluví o literárním díle vůbec, postrádám aspoň zmínku o přihlédnutí k žánru.

Za jeden z pozoruhodných aspektů autorova výkladu považuji průběžný důraz na „prostorová klíše“ ve Valle-Inclánově stylu, která přepokládají čtenářovo předporozumění. Toto předporozumění se podle Lukáše Mathé zakládá na „vědomí o kulturní vázanosti jednotlivých prostředí“ (23), do nichž jsou situovány čtyři sonáty, a vytváří „kulturní geografii“ (32). Tento směr uvažování tíhne k hermeneutice, která by, domnívám se, mohla být do budoucna pro kolegu Mathé zajímavá. Časovým souvislostem díla se lze vyhnout z metodologických důvodů a z tohoto hlediska je autorova snaha o důsledně synchronní pohled oprávněná. Těžko však mluvit o „prostorových klíších“ bez vědomí jejich literární tradice (např. Freyovo sledování obrazu zahrady).

K hodnotám této diplomové práce patří její jazyk, se zažitou znalostí terminologie, se stylistickým talentem a s pečlivým zredigováním textu (z detailů upozorňuji na redundantní užívání zájmena svůj). Důsledně a dobře jsou překládány španělské citáty. V bibliografii sekundární literatury oceňuji nejen její bohatost, ale dobrý výběr prací jak k literární teorii, tak k dílu Valle-Inclána. L. Mathé se s odbornou literaturou vyrovnává zvláště důkladně. Studium i řady českých literárněvědných prací svědčí o porozumění pro smysl české hispanistiky a zkoumání cizích literatur vůbec.

Doporučuji přijmout diplomovou práci Lukáše Mathé k obhajobě a navrhuji hodnotit ji jako výbornou.

5. 5. 2007

prof. Anna Housková